

SIA „KL SYSTEMS”

Reģ. Nr. 40103924062; PVN Reģ. Nr. LV40103924062

Juridiskā adrese: Firsā Sadovņikova iela 21-90, Rīga, LV-1003

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai
sprk@sprk.gov.lv

Rīgā, dokumenta datums ir tā elektroniskas parakstīšanas datums

Par konsultāciju dokumentu par elektroenerģijas pārvades sistēmas operatoram piederošas elektroenerģijas uzkrātuves izmantošanas noteikumiem

SIA “KL SYSTEMS” (**Sabiedrība**) ir iepazinusies ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (**Regulators**) 2025. gada 12. jūnijā publicēto konsultāciju dokumentu par elektroenerģijas pārvades sistēmas operatoram piederošās elektroenerģijas uzkrātuves izmantošanas noteikumiem (**Konsultāciju dokuments**) un vēlas paust savu viedokli par to.

Konsultāciju dokumentā ietverta atsauce uz Elektroenerģijas tirgus likuma (**ETL**) 16³(7) pantu, saskaņā ar kuru Regulators apstiprina pārvades sistēmas operatoram (**PSO**) – akciju sabiedrībai “Augstsprieguma tīkls” (**AST**) – piederošās elektroenerģijas uzkrātuves (**Uzkrātuve**) izmantošanas noteikumus.

ETL 16.³ pants stājās spēkā 2023. gada 6. jūlijā. Ar to Latvijas tiesību aktos pārņemtas Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija Direktīvas (ES) 2019/944 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES (**Direktīva**).

No Konsultāciju dokumenta secināms, ka atļauju iegādāties un ekspluatēt Uzkrātuvi AST saņēma 2021. gada 24. septembrī, t.i., pirms ETL 16.³ panta spēkā stāšanās. Atļauju izsniedza Ministru kabinets ar rīkojumu Nr. 674 “Par atļauju akciju sabiedrībai “Augstsprieguma tīkls” iegādāties, attīstīt, pārvaldīt un ekspluatēt elektroenerģijas uzkrātuves” (**Rīkojums**). Rīkojumā norādīti sekojoši apsvērumi:

- Rīkojums izdots, atbildot uz AST 2021. gada 1. septembra iesniegumu.
- Uz AST iesnieguma iesniegšanas un Rīkojuma izdošanas brīdi Latvijas normatīvajos aktos nav pārņemtas Direktīvas prasības, kas (i) liedz PSO iegūt savā īpašumā, attīstīt, pārvaldīt un ekspluatēt elektroenerģijas uzkrātuves, taču (ii) paredz izņēmumus no šī vispārīgā lieguma pie noteiktiem apstākļiem (Direktīvas 54(2) pants).
- Atbilstoša normatīvā regulējuma neesamības dēļ Regulatoram uz Rīkojuma pieņemšanas brīdi nebija kompetences izsniegt atbilstošu atļauju, kā to pašreiz paredz ETL 16³(1) pants. Tā vietā atļauju Rīkojuma veidā izsniedza Ministru kabinets.

Direktīvas 54(2) pantā cita starpā paredzēts, ka obligāts priekšnoteikums, lai PSO saņemtu atļauju iegūt savā īpašumā, attīstīt, pārvaldīt un ekspluatēt elektroenerģijas uzkrātuves, ir “*atklāta, pārredzama un nediskriminējoša konkursa procedūra, kuru pārskata un apstiprina regulatīvā iestāde*” un kuras rezultātā “*citām personām nav piešķirtas tiesības turēt īpašumā, attīstīt, pārvaldīt vai ekspluatēt (...) uzkrātuves, vai tās minētos pakalpojumus nevarēja sniegt par samērīgu cenu un savlaicīgi*”. No Rīkojuma secināms, ka AST atļauju saņēmusi, balstoties uz tirgus izpēti, kas tika veikta 2020. gadā vai 2021. gada sākumā. Tirgus izpēte balstījās uz tirgus simulāciju attiecībā uz pieejamām balansēšanas jaudām 2025. gadā un tirgus simulācijas rezultātu publisku apspriešanu un tirgus dalībnieku aptauju par to īstenotajiem projektiem līdz 2025. gadam, kuru ietvaros būtu pieejamas balansēšanas jaudas. Savukārt tirgus

SIA „KL SYSTEMS”

Reģ. Nr. 40103924062; PVN Reģ. Nr. LV40103924062

Juridiskā adrese: Firsā Sadovņikova iela 21-90, Rīga, LV-1003

simulācija tika veikta, *“teorētiski sadalot elektroenerģijas tirgus dalībnieku ražošanas resursu potenciālās tehniskās spējas pa balansēšanas jaudas rezervju veidiem”*.

Ir pēc būtības apšaubāms, ka šāda tirgus izpēte varētu tikt kvalificēta kā *“atklāta, pārredzama un nediskriminējoša konkursa procedūra”* Direktīvas 54(2)(a) panta izpratnē. Pat ja Rīkojuma izdošanas brīdī Direktīvas attiecīgās prasības Latvijas normatīvajos aktos vēl nebija pārņemtas, Sabiedrība uzskata, ka Direktīvā formulētais aizliegums un izņēmumi no tā bija formulēti pietiekami skaidri, lai dalībvalstis, kuras kavēja Direktīvas pārņemšanas termiņus, varētu saprast un korekti piemērot šīs prasības tieši.

Direktīvas 54(4) pantā norādīts, ka regulāros intervālos, bet ne retāk kā reizi piecos gados, ir veicama publiska konsultācija par esošajām enerģijas uzkrātuvēm, lai novērtētu potenciālo pieejamību un citu personu interesi ieguldīt šāda veida iekārtās. Kā minēts iepriekš, Rīkojuma pamatā ir 2020. gadā vai 2021. gada sākumā veikta tirgus izpēte, kas balstījās uz teorētiskiem pieņēmumiem par pieejamām balansēšanas jaudām 2025. gadā. Rīkojumā nav minēts, ka būtu veikta nesenāka publiska konsultācija atbilstoši Direktīvas 54(4) pantam.

Jāuzsver, ka pie strauji augošiem uzkrātuvju projektiem un uzstādītajām jaudām Regulatoram būtu vismaz reizi gadā jāīrīko publiskās konsultācijas, kas paredzētas Direktīvas 54(4) pantā un ETL 16³(4) pantā. Pašreiz, ņemot vērā Konsultāciju dokumentā minēto, var secināt, ka šāda konsultācija vai līdzīga tirgus izpēte nav veikta jau piecus gadus, kas ir maksimālais Direktīvā un ETL noteiktais termiņš konsultāciju veikšanai. Līdz ar to Sabiedrības ieskatā Regulatoram vēl pirms Konsultāciju dokumenta publicēšanas būtu bijis nepieciešams veikt publisku konsultāciju atbilstoši Direktīvas un ETL prasībām.

Rīkojumā atspoguļoti AST pieņēmumi par nepieciešamo Uzkrātuves kopējo pieejamo jaudu (80 MW / 160 MWh), kas noteikta, pamatojoties uz nepieciešamību nodrošināt attiecīgās rezerves visai Latvijai. Rīkojumā nav ietverti apsvērumi par to, vai un kā potenciālu jaunu enerģijas uzkrātuvju izveide varētu ietekmēt Uzkrātuves darbību (piemēram, Uzkrātuves jaudas proporcionālu samazināšanu, ja un ciktāl tas ir tehniski iespējams un ekonomiski pamatoti). Jāņem vērā arī tas, ka saskaņā ar Rīkojumā norādīto Ministru kabinets lēmis par atļauju AST attīstīt un ekspluatēt Uzkrātuvi, kā vienu no pamatojumiem norādot, ka *“nav pieejama jebkāda informācija vai fakti, ka [tirgus dalībnieku plānotie] projekti līdz 2025. gadam tiks īstenoti, tādēļ secināms, ka nav pamata uz [nepieciešamo] balansēšanas jaudu rezervju pieejamību 2025. gadā”*.

Tai pašā laikā jāvērs uzmanība uz faktu, ka, piemēram, Sabiedrība pašreiz pati attīsta uzkrātuves projektu ar kopējo uzstādīto jaudu 50 MW / 160 MWh – šis projekts jau ir būvniecības stadijā, un plānots, ka uzsāks darbību pakāpeniski laikā no 2025. gada jūlija līdz decembrim.

Paralēli Sabiedrība, kura nodarbojas arī ar bateriju tirdzniecību elektroenerģijas uzkrātuvju vajadzībām, nodrošina bateriju piegādi būvniecības stadijā esošiem klientu projektiem ar kopējo uzstādīto uzkrātuvju jaudu 40,5 MW / 92 MWh, kā arī tuvāko divu mēnešu laikā noslēgs līgumus par bateriju piegādi par vēl vismaz 60 MW / 160 MWh. Sākotnējā sarunu stadijā ir potenciālās piegādes klientiem – uzkrātuvju operatoriem par 40 MW / 80 MWh.

Tāpat arī no publiski pieejamās informācijas ir zināms, ka AS “Latvenergo” pašreiz veic bateriju iepirkumu savas krātuves ar uzstādīto jaudu 100 MW / 200 MWh vajadzībām.

Iepriekš minētais liecina, ka salīdzinājumā ar 2020. gadu, kad tika veikta tirgus izpēte, uz kuru Rīkojumā atsaucas Ministru kabinets, ir notikušas vērā ņemamas izmaiņas uzkrātuvju tirgū un pieejamās uzkrātuvju jaudās. Pie šādiem apstākļiem varētu būt nepieciešams pārvērtēt faktisko situāciju un vērtēt Uzkrātuves nepieciešamību un ar Rīkojumu piešķirtā izņēmuma AST iegūt savā īpašumā, attīstīt, pārvaldīt un ekspluatēt elektroenerģijas uzkrātuvi pamatotību pašreizējos apstākļos. Tas ietvertu arī ETL 16³(4) pantā norādītā risinājuma – pienākuma uzlikšanu AST pārdot Uzkrātuvi 18 mēnešu laikā –

SIA „KL SYSTEMS”

Reģ. Nr. 40103924062; PVN Reģ. Nr. LV40103924062

Juridiskā adrese: Firsā Sadovņikova iela 21-90, Rīga, LV-1003

nepieciešamības izvērtējumu, balstoties uz aktuālajiem datiem par elektroenerģijas uzkrātuvju attīstīšanu.

Pretējā gadījumā pastāv risks, ka, apstiprinot Uzkrātuves izmantošanas noteikumus to pašreizējā redakcijā, varētu tikt ignorētas pēdējo piecu gadu laikā notikušās izmaiņas enerģijas uzkrātuvju pieejamībā un citu personu ieinteresētība ieguldīt enerģijas uzkrātuvēs. Tas varētu potenciāli izkropļot konkurenci, radīt diskriminācijas risku, kā arī likt šķēršļus enerģijas uzkrātuvju efektīvai un iedarbīgai izmantošanai (skat. Rīkojumā ietverto atsauci uz Direktīvas preambulas 62. apsvērumu).

No Direktīvas 54(1) panta izriet – pat ja trešās puses būtu spējīgas nodrošināt balansēšanas jaudu rezervju pieejamību, PSO tik un tā varētu saņemt atkāpi no vispārīgā aizlieguma iegūt īpašumā, attīstīt, pārvaldīt un ekspluatēt elektroenerģijas uzkrātuves gadījumā, ja trešo personu piedāvātā cena būtu samērīga.

Rīkojumā balansēšanas jaudas rezervju nodrošinājuma cenas samērīgums vērtēts pēc ietekmes uz pārvades sistēmas pakalpojuma tarifu. Tiek atzīts, ka pārvades sistēmas pakalpojuma tarifa pieaugums par 51% līdz 80% būtu nesamērīgs. Tā vietā, pamatojoties uz AST iespēju piesaistīt Eiropas Savienības fondu līdzfinansējumu, par samērīgu tiek atzīta Uzkrātuves ietekme uz tarifu 15% līdz 36% robežās.

Tādējādi varētu pieņemt, ka situācijā, kur trešās personas varētu piedāvāt balansēšanas jaudas rezervju nodrošinājumu par cenu, kas ietekmētu AST noteikto pārvades sistēmas pakalpojuma tarifu par 36% vai mazāk, attiecīgā cena tiktu atzīta par samērīgu.

Ja kopš AST organizētās tirgus izpētes nav pārvērtētas no jauna pieejamās vai tuvākā laikā plānotās uzkrātuvju jaudas, tad attiecīgi nav iespējams noskaidrot aktuālo balansēšanas pakalpojuma cenu.. Tādējādi pastāv risks, ka pašreiz tirgū ir pieejamas jaudas, kuru izmantošana samazinātu ietekmi uz pārvades sistēmas pakalpojumu tarifu salīdzinot ar pirms pieciem gadiem lēsto 15-36% ietekmi no Uzkrātuves.

Attiecībā uz Konsultāciju dokumentam pievienoto noteikumu projektu, Sabiedrība vēlas pievērst uzmanību sekojošiem aspektiem:

- 1) noteikumi skaidri nedefinē to pieņemšanas mērķi – vai tas ir (i) nodrošināties pret tirgus dalībnieku nespēju sniegt nepārtrauktu pakalpojumu, vai arī (ii) panākt saprātīgu pakalpojuma cenu. Attiecīgi var rasties situācija, ka ar noteikumiem tiek regulēta faktiski nepastāvoša problēma (tirgus nepilnība);
- 2) no noteikumiem secināms, ka, lai arī AST tirgū piedāvās savu produktu par 0 EUR/MW, tas faktiski saņems augstāku cenu jeb cenu, kas tiks noteikta pēc visu solījumu saņemšanas, piemērojot ekonomiskā pakāpeniskuma principu. Tas rada bažas par tirgus kropļojuma risku, un šai ziņā būtu nepieciešams izvērstāks piedāvātā regulējuma skaidrojums no AST puses;
- 3) lai arī no Konsultāciju dokumenta noprojams, ka AST vienlaicīgi vēlas izmantot Uzkrātuvi gan rezervju (nodrošinot cenas līmeni, kas balstīts vēsturiskos datos), gan balansēšanas tirgos (piedāvājot savu resursu par nulles cenu, tādējādi izstumjot no tirgus tos dalībniekus, kuri darbojas uz tirgus principiem), primāri tomēr būtu jānodrošina Uzkrātuves izmantošana rezervju nodrošināšanai.

Visbeidzot, Sabiedrība vērs uzmanību uz to, ka saskaņā ar Komisijas Regulu (ES) 2017/2195 (2017. gada 23. novembris), ar ko izveido elektroenerģijas balansēšanas vadlīnijas, 10(1) pantu “*PSO, kas atbildīgi par noteikumu vai metodiku vai to grozījumu priekšlikumu iesniegšanu saskaņā ar šo regulu, par noteikumu vai metodiku priekšlikumu projektu un citiem īstenošanas pasākumiem vismaz viena mēneša garumā apspriežas ar ieinteresētajām personām, tostarp katras dalībvalsts attiecīgajām*

SIA „KL SYSTEMS”

Reģ. Nr. 40103924062; PVN Reģ. Nr. LV40103924062

Juridiskā adrese: Firsā Sadovņikova iela 21-90, Rīga, LV-1003

iestādēm”. Sabiedrība uzskata, ka Konsultāciju dokumenta priekšmets un tam pievienoto noteikumu potenciālā ietekme uz tirgu varētu būt būtiska. Tādēļ visu iesaistīto pušu interesēs būtu pēc iespējas plašāk apspriest saistītos jautājumus, lai nonāktu pie maksimāli labākā rezultāta.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Sabiedrība lūdz Regulatoru:

- pagarināt konsultāciju termiņu līdz vismaz 2025. gada 12. jūlijam;
- lemjot par Uzkrātuves izmantošanas noteikumu apstiprināšanu, izvērtēt šajā vēstulē sniegtos Sabiedrības apsvērumus par Konsultāciju dokumentu; kā arī
- veikt publisku konsultāciju par esošajām enerģijas uzkrātuvēm, lai novērtētu potenciālo pieejamību un citu personu interesi ieguldīt šāda veida iekārtās.

Ar cieņu

Juris Velķers
Valdes loceklis

DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU, KAS SATUR LAIKA
ZĪMOGU